

Bart Jan Spruyt: De innovatieve kracht van het populisme neemt de hele bestuurscultuur op de schop

Posted on 19 oktober 2024 by Bart Jan Spruyt

De vaderlandse politiek staat meer dan ooit in het teken van creatieve destructie en pragmatisme: innovatie, improvisatie, proefballonnetjes. Alles om de problemen op te lossen. Maandag weten we hoe dat afloopt.

In de economie bestaat een theorie die wordt aangeduid met de woorden 'creatieve destructie'. Die theorie houdt zo ongeveer in dat voortdurende innovatie de enige bron van economische groei is. Wat achterhaald is, wat niet meer werkt, wat is vastgeroest in tunnelvisies, regelgeving en instituties staat economische groei alleen maar in de weg.

Innovatie vernietigt al die verouderde visies en praktijken, creëert nieuwe praktijken die in een proces van trial & error worden getoetst en al dan niet standhouden. Creatieve destructie is een proces dat nooit eindigt, dat oude manieren van werken voortdurend vernietigt, en dat verouderde bedrijven sloopt en nieuwe bedrijven

marktmacht geeft.

Populisme is machtigste stroming geworden

Deze klassiek-liberale visie, gepropageerd door de beroemde econoom Joseph Schumpeter (1883-1950), lijkt nu steeds meer over te slaan naar het politieke domein. Al twintig jaar wordt het oude systeem (waarin de oude maar inmiddels vermolmde middenpartijen met elkaar de macht deelden en belangen uitwisselden) door het populisme uitgedaagd. Populisme legt een kloof bloot, en leeft vanuit de vaststelling dat het oude systeem inherent ondemocratisch is geworden omdat het niet langer representatief is.

Grote delen van de bevolking voelen zich niet langer vertegenwoordigd omdat hun zorgen en gerechtvaardigde verlangens geen stem in de volksvertegenwoordiging hebben. In die situatie heeft het populisme zich als het grote alternatief aangediend, met beperkt succes aanvankelijk, maar sinds 22 november vorig jaar als de machtigste politieke stroming in het parlement.

De populistische destructie heeft een einde gemaakt aan een verouderd systeem dat niet langer paste bij de samenleving zoals die zich heeft ontwikkeld. Maar wat is de creatie die het populisme ervoor in de plaats wil stellen?

Die creatie is geen ideologie, zoals de oude partijen elk door een onderscheiden ideologie (christendemocratisch, sociaaldemocratisch, liberaal) werden geschraagd. Het populisme benoemt problemen die jaren lang verwaarloosd zijn en is vervolgens vooral pragmatisch, zo niet schaamteloos opportunistisch. Linksom of rechtsom of recht door het midden – als het probleem maar wordt benoemd en opgelost.

Twee scenario's

Dat is precies wat we nu zien gebeuren in de vaderlandse politiek. Mensen 'ervaren' problemen met de instroom van asielzoekers en, vooral, hun gebrekkige integratie. Deze ervaring is inmiddels uitgeroepen tot een crisis die alleen maar met noodrecht kan worden bestreden. Als ambtelijke adviezen, de Raad van State en een meerderheid in de Eerste Kamer, en ook het tegenstribbelen van coalitiepartner NSC, dat noodrecht onbereikbaar lijken te maken, dan kiezen we voor

spoedwetgeving.

Als ik het goed begrijp komen beide scenario's aanstaande maandag in de ministerraad, en we zien nu al uit naar het vervolg op die discussie in het kabinet. Komen ze er met elkaar uit, komen ze met een voorstel dat ongetwijfeld veel discussie en strijd zal oproepen, of implodeert de boel en leidt de destructie tot chaos in plaats van tot de creatie van een alternatieve, ongekende oplossing?

Innovatie in uitkomst en proces

De politiek van het populisme heeft er ondertussen wel voor gezorgd dat in 'het asioldossier' meer dan ooit beweging is gekomen – zowel op Europees niveau (naar minister-president Schoof op zijn eerste Europese Raad in Brussel vaststelde) als op nationaal niveau in de vorm van onaangekondigde improvisaties en proefballonnetjes. Het idee om in Oeganda een 'hub' voor in Europa uitgeprocedeerde asielzoekers in te richten, een idee geopperd door een minister die er niet over gaat (PVV'ster Reinette Klever van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp), overviel zelfs Schoof. Maar hij noemde het een 'innovatief idee'.

Die woordkeuze is verhelderend – het laat precies zien welke politieke kracht zich nu in Nederland breed maakt. De innovatie zit niet alleen in de uitkomst (wat voor beleid gaan we krijgen?), maar ook in het proces – de onvoorspelbare werkelijkheid van onverwachte uitspraken en met aplomb gebrachte voorstellen nemen oude procedures en waarborgen, een hele bestuurscultuur, radicaal op de schop.

De destructie waar Schumpeter het over had, is onweerstaanbaar, als een tsunami, en wie zich ertegen verzet, wordt er vroeg of laat door meegesleurd en gaat ten onder. Dat is in deze coalitie de rol van NSC. Het verzet heeft natuurlijk iets nobels. Schumpeter beschreef zelf al dat innovatie niet alleen oude, vermolmde systemen vernietigt, maar ook de instituties die noodzakelijk zijn voor het voortbestaan van veranderingen en vernieuwingen.

Een verwoestende natuurkracht

Op de politiek toegepast: de creatieve destructie kan zich ook zomaar richten op basisprincipes, op onze Grondwet, op internationale afspraken – allemaal van die zaken die nodig zijn om de kracht van het nieuwe te kanaliseren en in goede banen

te leiden.

Het nieuwe populisme en zijn creatieve destructie van alles wat een pragmatische oplossing van problemen in de weg staat, is een verwoestende natuurkracht. De leider van NSC zit ziek thuis, en zijn partij staat in de peilingen op drie zetels.

[Bart Jan Spruyt](#) is historicus en journalist. Zijn columns over politiek en samenleving verschijnen iedere zaterdag in Wynia's Week.

Wynia's Week verschijnt nu drie keer per week! De groei en bloei van Wynia's Week is te danken aan de donateurs. **Doet u al mee? Doneren kan op verschillende manieren. Kijk [HIER](#). Hartelijk dank!**